

Моргай Л. А.

аспірант, викладач кафедри

соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

БАЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ РІДНОЇ ІСТОРІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Н. Я. ГРИГОРІЇВА

Неможливо обійти поза увагою внесок видатного педагога, історика і громадського діяча України – Никифора Яковича Григорієва. Своє бачення щодо навчання дітей рідній історії педагог виклав у таких працях як: «Про навчання дітей рідній історії (1917 р.) та «Історія України в народних думках та піснях (1918 р.)». Педагог наголошував: «Людина лиш тоді стає певним активним не мертвим членом нації, коли досконало знає, хто вона і з якого вона роду, коли дійсно знає його історичну долю, його колію в історичному житті, його продовжену національну вдачу, здібності, хист... знає й виразно відчуває ті прикмети, що відзначають його як окрему націю. Коли знає, що в того народу є вічною цінною, характерною і що тимчасово поверхневого. Коли розуміє, чому саме цей народ має такі-то риси національного обличчя, а не інакше; коли безпосередньо не тільки відчуває всіма фібрами душі, а й впевнено, щохвилини розуміє свою органічно-психологічну належність до своєї нації, а не до іншої» [5, с. 3,4].

Нація – це спільність людей, що історично склалася, виникла на основі спільної мови, території, економічного життя і психічного складу, який проявляється у спільності культури [1].

Значну увагу педагог приділив національному аспекті виховання дітей. На його погляд у дітях повинні плекати, розвивати не тільки любов до рідної нації, а і розумову свідомість своєї рідної нації, що зветься національними

гордощами. Якщо не дотримуватись цієї позиції навчання, то діти виростуть каліками: «...щоб не було таких національних калік, ми повинні дітей своїх змалку виховувати з ясним і певним національним поглядом, ми морально зобов'язані подбати, щоб діти наші не були безбатченками і не блукали по чужих хатах, щоб на них не тикали пальцями, щоб вони знали – хто їх батьки і чий вони діти» – стверджував Н. Я. Григорійв [5, с. 7].

У працях Н. Григорійв охарактеризовує методику викладання історії на Батьківщині. Аналізуючи стан викладання історії педагог зазначає: «Україна подається дітям лише як гарна давня казка, про яку можна помріяти, але до життєвих обставин теперішнього часу ніяк не можна прикласти. «Перед педагогами стоїть не легке завдання, захопити дитячу душу цікавим матеріалом. Потрібно давати такий матеріал, в який розбурхана мрія втілювала б свої поривання й пересаджувала б їх із казкового краю в дійсне життя. А то одними оповіданнями ніяк не вдієш» [4, с. 8]. Щоб добре засвоївся матеріал, вчитель повинен у своєму викладі використовувати художній стиль розповіді «...художніми оповіданнями можна і потрібно користуватися як підбадьорюючим матеріалом» – зазначав педагог [4, с. 8].

Для того, щоб історією зацікавити учнів, потрібно учителеві добре знати матеріал, уміти правдиво охарактеризовувати минуле, та проводити паралелі з теперішнім. Потрібно навчити дитину її рідної історії так, щоб вона з самого початку й до самого кінця йшла певним шляхом, не заглядаючи в перед і не засиджуючись на місці. Н. Григорійв радить: «...подавати такий матеріал, щоб суть була відчутною не тільки душею, а й легко розуміла, щоб дитина сама могла поєднувати один матеріал з іншим без сторонньої допомоги» [4, с. 8]. Маючи такі навички з самого початку навчання історії, учням буде набагато простіше проводити паралелі, та робити відповідні висновки щодо сучасного життя. Для досягнення такої мети потрібно вивчати історію не з книжки, а з життя. Такий метод навчання надасть можливість привчити дитину цікавитися не реченням, а змістом [4, с. 8].

Маючи на меті поставити рідну історію на ґрунт національного виховання Н. Григоріїв радить дотримуватись таких позицій:

1. історію треба викладати так, щоб дитина з самого початку й до самого кінця курсу відчувала, що вчить вона не про когось, а про себе, про своїх дідів, прадідів, про свій рід, вчить те, що лишило слід у її сучаснім житті, так чи інакше завжди впливає на це життя і вимагає тих чи інших вчинків, того чи іншого поведження;

2. не можна «напихати» голову дитини оповіданнями, іменами, роками, «...бо це лиш забиває їй баки, а не викликає розумової діяльності»;

3. увесь час наука історії та історичних законів складається з живих розмов, знайомих прикладів з рідного життя, порівнянь сучасного з минулим;

4. викладання історії та історичних законів має складатися з живих розмов, знайомих прикладів з рідного життя, порівняння сучасного з минулим;

5. «не історію вияснити живим життям, а навпаки – сучасне життя пояснити історичними законами»;

6. перш ніж починати вивчати історію, необхідно ввести дитину в курс історії, тобто добре з'ясувати на живих, зрозумілих прикладах, що таке історія і для чого вона потрібна [1, с. 8].

Підручником користуватися слід якнайобережніше, аби лиш пригадати, про що була розмова. Результат навчання залежить від учителя, він сам повинен дбати і заохочувати дітей, похваляючи дітей, потрібно вислуховувати учнів, адже кожна дитина висловлює власну думку – зазначав Н. Григоріїв.

Загалом, курс навчання дітей історії потрібно на думку педагога поділити на два обсяги. Перший обсяг буде вмещувати підготовку до вивчення історії, знайомство дитини з найхарактернішими рисами історичного побуту її життя народу з найголовнішими його особливостями та видатними подіями. Другий обсяг даватиме можливість ширше, більш досконаліше познайомитись з більшістю видатних подій і діячів рідної

історії, починаючи з відомостей про слов'ян та закінчуючи нашим часом [5, с. 13].

Ми повинні виплекати, розвинути в дітях любов до рідної нації, що зветься національними гордощами. Потрібно виховувати своїх дітей так, щоб вони не тільки поважали свою країну, її національні особливості, а щоб це було їхніми гордощами [2, с. 38]. Учитель не повинен сам формулювати або занадто допомагати дітям підібрати речення, щоб висловити свої поняття. Школярі можуть викладати своє бачення понять. Саме процес вишукування й підбирання найкращого вислову до нового поняття зацікавлює дітей, викликаючи конкуренцію, «хто краще скаже» – це сприяє науці. Учитель навіть повинен сам дбати й заохочувати дітей, похваляючи їх різними похвалами, але правдиво по змісту. Таке бачення було на формування власної думки у праці педагога [3, с. 14,15].

Н. Я. Григорійв зазначав: «коли ж діти вчать по книжці, то звикають лиш зачувати оповідання, переказувати їх, не добираючись до змісту, звикають з'ясовувати готове, а не навчаються сучасне явище ставити на історичний ґрунт та порівнювати його з історичними подіями, через що й складається у них погляд на історію як на якийсь архів непотрібного для сучасного життя матеріалу тоді історія здається їм мертвою, непотрібною» [5, с. 8,9].

Про використання підручника на уроці педагог зазначає: «Підручників спочатку не треба, бо вони лиш псують справу: привчають дітей не домірковувати до всього власним розумом, а заглядати, „як то в книжці написано”. Всякий же новий виклад, нові відомості повинні зачуватися перш за все з розмови, бесід. Сама назва „підручник” виразно вказує на те, що він мусить бути під рукою» [5, с.16].

Для того, щоб було раціональне навчання педагог радить дотримуватись таких позицій стосовно викладу нового матеріалу:

1. доглядати, щоб діти не заглядали до нього під час нового викладу;
2. не вимагати, щоб діти складали свої формули словами підручника;

3. потрібно, щоб діти не заучували по підручнику того, чого не розуміють;
4. вимагати, щоб діти прочитане по підручнику могли переказати своїми словами;
5. не триматися сліпо за рамки програми і тексту підручника [5, с.17].

Щоб виробити в дітях загальне поняття про історію педагог радить, щоб учитель показував на прикладах. Коли вони родились? Хто їх доглядав? На якому році життя почали говорити? Чи не хворіли? Чим займалися до того як почали ходити в школу? Все це історія, історичне минуле кожного людини. При вивченні історії не потрібно забувати про поєднання матеріалу з картою [5, с. 23, 26].

Отже, життя та діяльність Н. Я. Григорієва були присвячені українізації державності, української нації, які він проніс через усе своє життя. Свою концепцію щодо викладання історії педагог виклав у своїх працях, які залишаються до нині актуальними.

Список літератури

1. Бондаренко Т. Невтомний народник Ничипір Якович Григорієв. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kraeznavstvo.at.ua/news/2009-08-27-20>.
2. Гр. Наш. Про навчання дітей рідній історії // Світло. – 1911. – Ч. 7. – С. 36– 41.
3. Гр. Наш. Про навчання дітей рідній історії // Світло. – 1912. – Ч. 5. – С. 6– 18.
4. Григорієв Н. Історія України в народних думках і піснях. – К., 1918. – 176 с.
5. Григорієв Н. Про навчання дітей рідної історії. К., 1917. – 38 с.